

ДИНАМІКА ВИРОБНИЦТВА ОСНОВНИХ ВИДІВ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ

Викладені результати досліджень динаміки виробництва основних видів продукції рослинництва у всіх категоріях господарств України. Запропоновано підвищувати рівень виробництва основних видів продукції рослинництва шляхом удосконалення механізму дотування

Постановка проблеми. Досягнення збалансованого розвитку між складовими суспільного виробництва потребує врахування економічних важелів державного регулювання, управління ризиком, оптимізації використання ресурсного потенціалу у всіх галузях економіки. Особливого значення набуває удосконалення функціонування аграрного сектора, як основи вирішення питання проблеми продовольчої безпеки за рахунок вітчизняного ресурсного потенціалу. Важливим складовим елементом стратегії розвитку сільського господарства на сучасному етапі розвитку є нарощування виробництва широкого асортименту конкурентноздатної продукції рослинництва.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми виробництва основних видів продукції рослинництва розкриті у працях Божка П., Лісової Г. [1], Волкодава В. [2], Кріп М.Г. [3]. Разом з тим, результати їх досліджень розкривають головним чином регіональні аспекти виробництва продукції рослинництва. В зв'язку з цим виникає необхідність у дослідженні даного питання на національному рівні.

Метою дослідження є аналіз динаміки виробництва основних видів продукції рослинництва у всіх категоріях господарств України.

Результати досліджень. Вирішення питання насичення ринку рослинницької продукції України потребує комплексного та системного підходу до розвитку всіх його складових елементів. Отже питання збільшення виробництва продукції рослинництва у відповідності до вимог загальнодержавних програм потребує врахування багатовекторного спектру особливостей економічних чинників, міра впливу яких і визначає структурні зміни у виробництві продукції. Ці зміни можуть бути у бік збільшення або зменшення виробництва продукції рослинництва. Неврахування у формуванні ринкового механізму визначальних факторів збалансованості призвели до порушення зв'язків між структурними його компонентами та скороченням обсягів виробництва основних видів продукції рослинництва, про що і свідчать дані табл. 1.

Таблиця 1. Динаміка виробництва основних видів продукції рослинництва у всіх категоріях господарств, тис. тонн

| Види продукції | 1990 р. | 1995 р. | 2000 р. | 2001 р. | 2002 р. | 2003 р. | 2004 р. | 2004 р. у % до 1990 р. |
|--------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|------------------------|
| Зернові і зернобобові культури | 51009,0 | 33929,8 | 24459,0 | 39706,1 | 38804,3 | 20233,9 | 41808,8 | 82,0 |
| Цукрові буряки | 44264,5 | 29650,4 | 13198,8 | 15574,6 | 14452,5 | 13391,9 | 16600,4 | 37,5 |
| Соняшник | 2570,8 | 2859,9 | 3457,4 | 2250,6 | 3270,5 | 4254,4 | 3050,1 | 118,6 |
| Картопля | 16732,4 | 14729,4 | 19838,1 | 17343,5 | 16619,5 | 18453,0 | 20754,8 | 124,0 |
| Овочі | 6666,4 | 5879,8 | 5821,3 | 5906,8 | 5827,1 | 6538,2 | 6963,9 | 104,5 |
| Плоди і ягоди | 2901,7 | 1897,4 | 1452,6 | 1106,3 | 1211,1 | 1696,7 | 1635,2 | 56,4 |

Дані табл. 1 свідчать, що у 2004 р. порівняно з 1990 р. у всіх категоріях господарств зменшилося виробництво зернових і зернобобових культур на 18 %, цукрових буряків на 62,5 %, плодів та ягід на 43,6 %. Разом з тим, внаслідок зміни кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринків відбулося підвищення попиту на

окремі види продукції, а отже і збільшився рівень їх виробництва. Так, за цей період виробництво соняшнику підвищилося на 18,6 %, картоплі на 24 %, овочів на 4,5 %.

Збільшення виробництва вказаних видів продукції рослинництва відбулося внаслідок локалізації кількісного резерву (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка посівних основних видів продукції рослинництва у всіх категоріях господарств, тис. га

| Види продукції | 1990 р. | 1995 р. | 2000 р. | 2001 р. | 2002 р. | 2003 р. | 2004 р. | 2004 р. у % до 1990 р. |
|-------------------------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|------------------------|
| Зернові і зернобобові культури | 14522,2 | 13962,5 | 12586,8 | 14654,5 | 14242,4 | 11112,8 | 14776,0 | 101,7 |
| Цукрові буряки (фабричні) | 1605,4 | 1448,5 | 747,0 | 853,1 | 763,3 | 665,6 | 696,5 | 43,4 |
| Соняшник | 1626,3 | 2007,6 | 2841,6 | 2396,1 | 2719,5 | 3810,0 | 3427,0 | 210,7 |
| Картопля | 1432,7 | 1530,6 | 1631,0 | 1604,7 | 1592,3 | 1586,9 | 1556,4 | 108,6 |
| Овочі | 447,2 | 489,3 | 518,6 | 479,4 | 471,0 | 469,5 | 468,2 | 104,7 |
| Плодово-ягідні насадження (у плодоносному віці) | 679,8 | 636,9 | 378,0 | 363,0 | 332,2 | 303,2 | 281,4 | 41,4 |

Так, у 2004 р. проти 1990 р. збільшилася посівна площа соняшнику на 110,7 %, картоплі на 8,6 %, овочів на 4,7 %. Збільшилася також посівна площа зернових і зернобобових культур на 1,7 %. Однак таке збільшення було наслідком реагування на різке скорочення урожайності зернових та

зернобобових культур. Деяко в гіршій ситуації опинилися галузь цукрового буряківництва. Скорочення виробництва в останній було наслідком не тільки зменшення площі посіву цукрових буряків на 56,6 %, але й зниженням їх урожайності.

Таблиця 3. Динаміка урожайності основних видів продукції рослинництва у всіх категоріях господарств, ц/га

| Види продукції | 1990 р. | 1995 р. | 2000 р. | 2001 р. | 2002 р. | 2003 р. | 2004 р. | 2004 р. у % до 1990 р. |
|--------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|------------------------|
| Зернові і зернобобові культури | 35,1 | 24,3 | 19,4 | 27,1 | 27,3 | 18,2 | 28,3 | 80,6 |
| Цукрові буряки (фабричні) | 275,7 | 204,7 | 176,7 | 182,6 | 189,3 | 201,2 | 238,3 | 86,4 |
| Соняшник | 15,8 | 14,2 | 12,2 | 9,4 | 12,0 | 11,2 | 8,9 | 56,3 |
| Картопля | 116,8 | 96,2 | 121,6 | 108,1 | 104,4 | 116,3 | 133,4 | 114,2 |
| Овочі | 149,0 | 120,2 | 112,3 | 123,2 | 123,7 | 139,3 | 148,7 | 99,8 |
| Плоди і ягоди | 42,7 | 29,8 | 38,4 | 30,5 | 36,5 | 56,0 | 58,1 | 136,1 |

Дані табл. 3 свідчать, що у 2004 р. проти 1990 р. урожайність цукрових буряків знизилася на 13,6 %, зернових і зернобобових культур на 19,4 %, соняшнику на 43,7 %, овочів на 0,2 %. В динаміці урожайності відбулися і певні позитивні зміни. У 2004 р. урожайність плодово-ягідних насаджень була вищою на 36,1 %, картоплі на 14,2 %. Щодо

останнього виду основних видів продукції рослинництва, то слід відмітити, що він є єдиним видом продукції, збільшення обсягу виробництва якого відбулося внаслідок комплексної дії як екстенсивного, так і інтенсивного чинника.

Від посівної площі та урожайності практично залежало виробництво основних

видів продукції рослинництва на протязі останніх 15 років. Звичайно, крім чинників від яких безпосередньо залежить виробництво основних видів продукції рослинництва у всіх категоріях господарств, визначаючими були також була державна національна, регіональна, локальна аграрна політика, зміни кон'юнктури зовнішнього і внутрішнього ринків, ступінь монополізації ринку аграрної продукції, рівень конкуренції, попит на сировину зі сторони першої сфери агропромислового комплексу тощо.

Одним із стримуючих факторів збільшення обсягів виробництва вітчизняної продукції рослинництва є відсутність дієвої підтримки зі сторони держави через механізм дотування. Останній діє лише діє лише у тваринництві. Тому вітчизняні товаровиробники основних видів продукції рослинництва не в змозі поліпшити власну виробничу базу, зокрема оновлювати технічні засоби, використовувати сучасні технології, підвищувати рівень агротехніки до оптимального рівня тощо. В зв'язку з цим, у чинному законодавстві необхідно передбачити виплату дотацій сільськогосподарським товаровиробникам не тільки у випадку реалізації продукції тваринництва, але й рослинництва.

Висновки та перспективи досліджень. Визначаючими факторами зміни в динаміці виробництва основних видів продукції рослинництва у всіх категоріях господарств в цілому по Україні крім безпосередніх (посівна площа, урожайність с.-г. культур) були також державна національна, регіональна, локальна аграрна політика, зміни кон'юнктури зовнішнього і внутрішнього ринків, ступінь монополізації ринку аграрної продукції, рівень конкуренції, попит на сировину зі

сторони першої сфери агропромислового комплексу, відсутність дієвого механізму дотування. З метою підвищення рівня виробництва основних видів продукції рослинництва у чинному законодавстві необхідно передбачити виплату дотацій сільськогосподарським товаровиробникам не тільки у випадку реалізації продукції тваринництва, але й рослинництва.

На перспективу подальші дослідження повинні бути направлені на розробку оптимальних біотехнологій виробництва рослинницької продукції з врахуванням світових стандартів, комплексну оцінку системоутворюючих чинників виробництва та зростання конкурентоспроможності продукції рослинництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Божко П., Лісова Г.* Стратегічний вибір // Пропозиція. – 2003. – № 12. – С. 58-61.
2. *Волкодав В.* Вплив сортів на зростання врожайності та виробництва с.-г. культур // Пропозиція. – 2003. – № 12. – С. 47.
3. *Крпін М.Г.* Вплив концентрації сільськогосподарського виробництва на його ефективність // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 46-50.

ГЛІБОВ Руслан Вадимович – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри аналізу і статистики ім. І.В. Поповича Державного агроекологічного університету

Наукові інтереси:

– дослідження економічних взаємодій на ринку аграрної продукції.